

Rehabilitering og slidgigt (artrose): Indsatser med evidens, fagligt grundlag og vigtige faggrupper

Politisk halvdagsmøde
mandag den 31. maj 2010
Rehabilitering af mennesker med gigt
– *vejen til et bedre liv med en gigtsygdom*

Hans Lund, Lektor, studieleder master i rehabilitering
Forskningsenheden for Muskuloskeletal Funktion og Fysioterapi
Syddansk Universitet

Ud fra "Hvidbogens" definition af rehabilitering:
REHABILITERING forskellig fra behandling/genoptræning
for det **mål** der er med indsatsen:

- *Behandling har helbredelse som ultimativt mål*
- *Rehabilitering har som ultimativt mål et meningsfuldt og ligeværdigt liv.*

Disse to forskellige foki er afgørende, for det gør hele forskellen for borgerens engagement/deltagelse, for karakteren og målet af de professionelles indsats, den måde vi organiserer os, hvor BEH hhv REHAB foregår, hvordan det skal betales osv

For at opnå et meningsfuldt og ligeværdigt liv kræves:

1. Borgeren i centrum
2. Tværfaglighed
3. Sammenhængende forløb
4. Involvering af pårørende
5. mv.

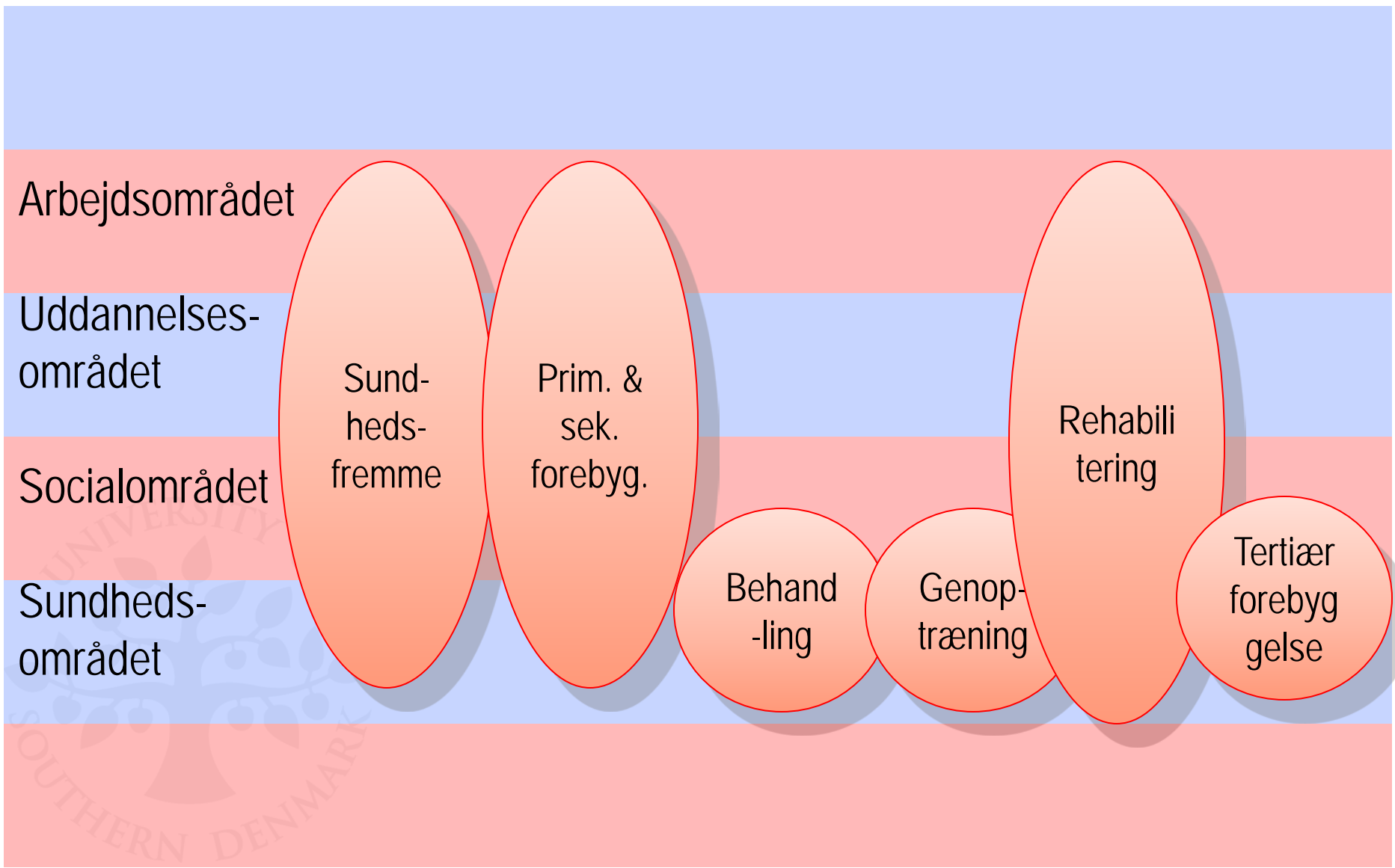
jævnfør Hvidbogens definition:

Den danske hvidbog:

"Rehabilitering er en *målrettet og tidsbestemt samarbejdsproces* mellem en borger, pårørende og fagfolk.

Formålet er at borgeren, som har eller er i risiko for at få betydelige begrænsninger i sin fysiske, psykiske og/eller sociale funktionsevne, opnår et selvstændigt og meningsfuldt liv.

Rehabilitering baseres på borgerens hele livssituation og beslutninger og består af en koordineret, sammenhængende og vidensbaseret indsats."

- Hvad skal rehabilitering i praksis indeholde for borgere ramt af artrose?
- Hvad peger forskningen på?
- Hvem skal udføre den?

Disse spørgsmål leder frem til et overordnet spørgsmål:

Hvilke rehabiliteringsbehov har en borger med artrose?

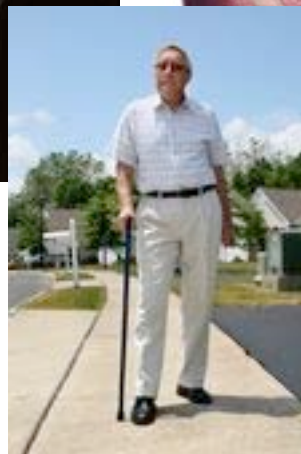
Årsagen til artrose er kompleks:

Ingen direkte sammenhæng mellem biologiske forandringer, symptomer (smerte) og konsekvenser (funktionsevnenedsættelse)

1. Håndartrose
2. Knæartrose
3. Hofteartrose
4. andre former

Årsagsfaktorer:

Overvægt
Genetik
Svage muskler
Tungt arbejde
OSV

Årsag

Artrose en sæk hvor vi lægger alle mulige forskellige faktorer der ødelægger et leds normale funktion.

Ingen d
sympto
(funktio

Helbredelse derfor ikke en umiddelbar mulighed.

Årsagst

Overvæ

Genetik

Svage

Tungt a

OSV

En bredere bio-psyko-social tilgang nødvendig:

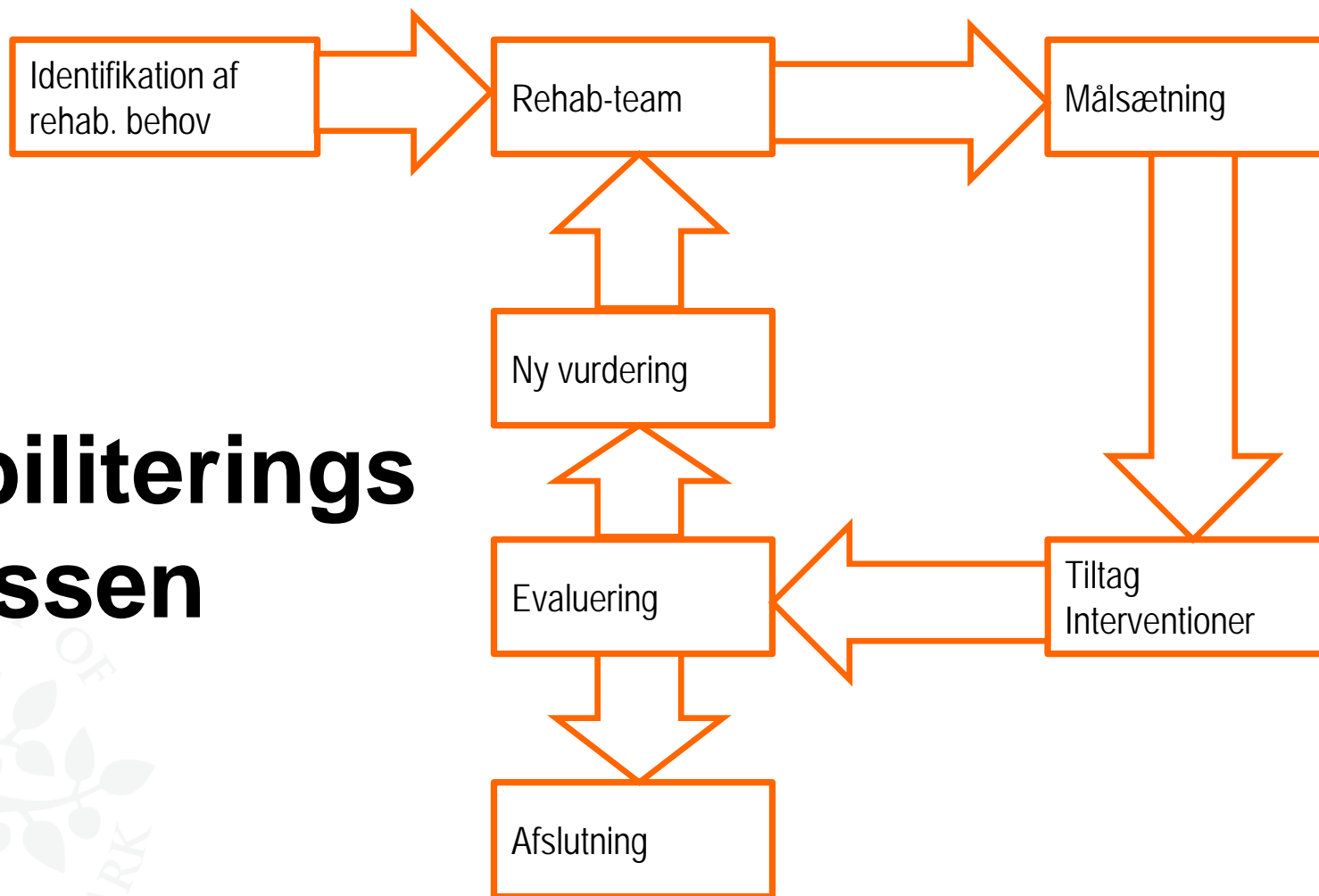
REHABILITERING

Rehabiliterings processen

Efter DT Wade, Clin Rehab, 2005:

Identifikation af rehabiliterings behov

Artrose fører til:

1. Biologiske forandringer: ledeskade, muskeldysfunktion, ændret biomekanik mv.

2. Psykologiske forandringer: smerte, ændret opfattelser af sundhed og sygdom, frygt, "katastroficering", opgivelse mv.

"FEAR AVOIDANCE BEHAVIOUR"

3. Socioøkonomiske forandringer: behov for social støtte, sygefravær, førtidspensionering, forringet deltagelse

4. Omgivelsesfaktorer: påvirkning af vejr, muligheder for at komme omkring mv

Hurley & Walsh 2009

"Living with hurting" & "Living with difficulty doing":

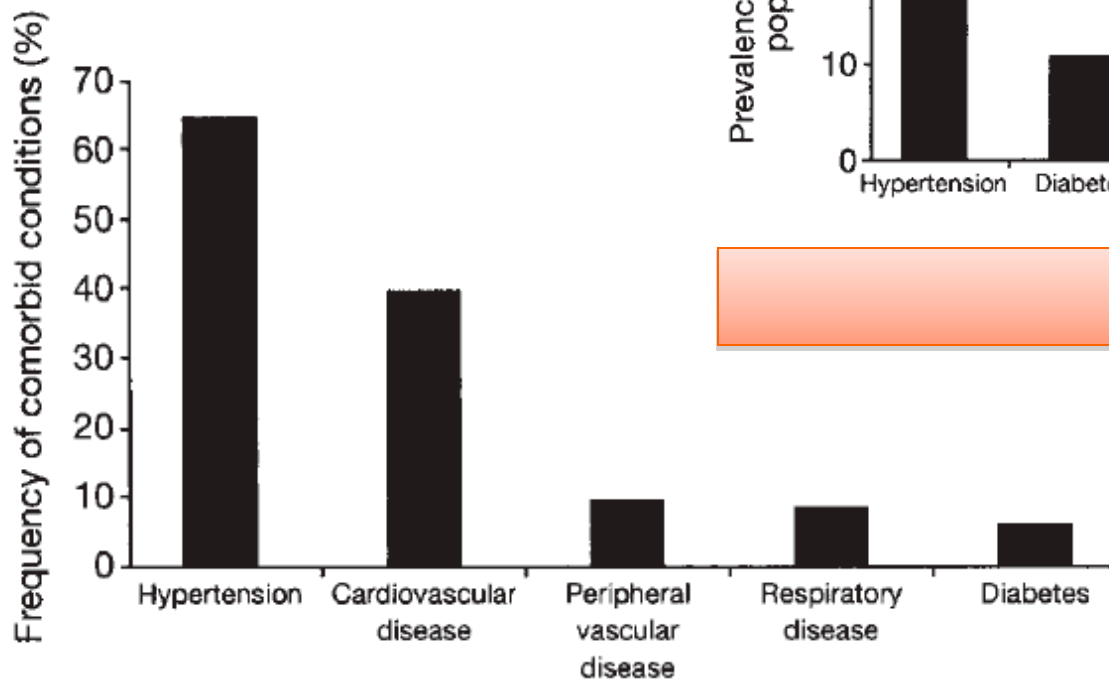
1. 16,7% besvær ved trappegang
2. 16,7 % besvær med husholdning
3. 16,6% besvær ved indkøb
4. 15,4% besvær med at gå 1,6 km (One mile)
5. 1,2% besvær ved indkøb
6. 0,5% besvær ved madlavning

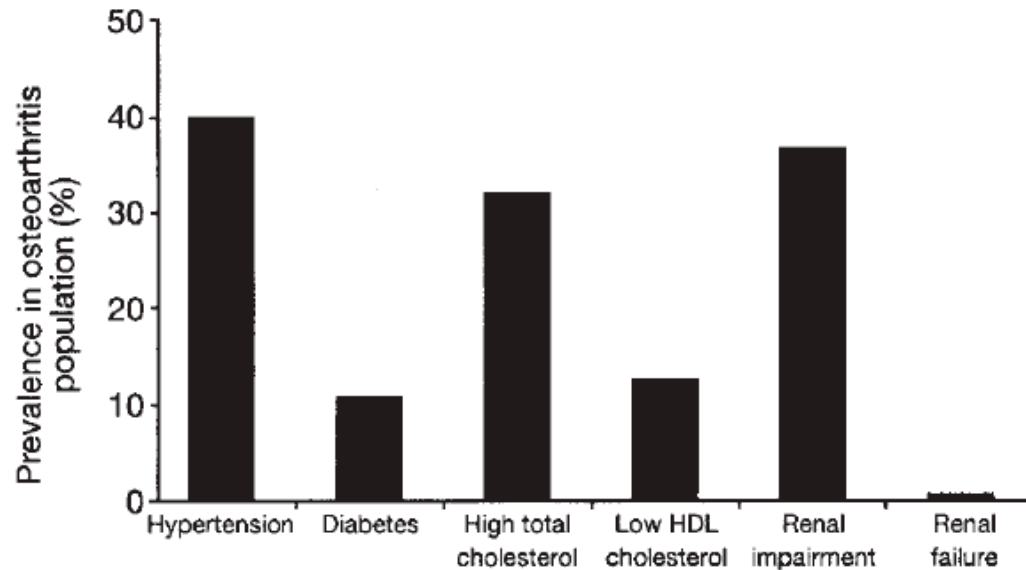
Bone & Joint Decade 2002, Brooks 2002, Framingham-studiet 1994

Komorbiditeter:

Hofteartrose

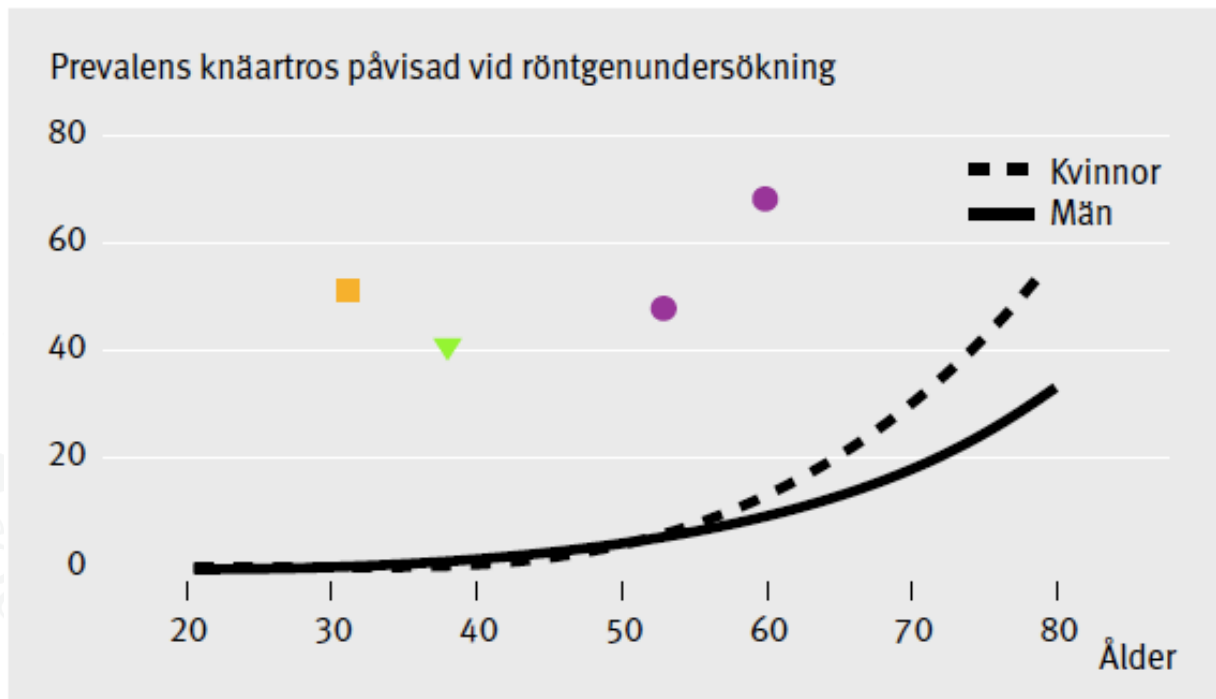

Artrose

WHO:

25% af alle over 65 år er berørt af smerter og besvær betinget af artrose. (WHO 2003). OBS: sygdommen er ikke kun for ældre:

” Patienter med knäskada har en förekomst av artros som motsvarar den hos 30 år äldre personer ur genom-snittsbefolkningen: unga patienter – gamla knän.”

Linjer visar förväntad prevalens hos kvinnor och män i befolkningen.
 Data från litteraturen:
 gul fyrkant – kvinnor 12 år efter korsbandsskada;
 grön triangel – män 14 år efter korsbandsskada;
 röda cirklar – män och kvinnor 18 respektive 25 år efter meniskresektion.

Roos/Lohmander 2009

Rehabiliteringsteamet

Der vil være behov for:

Prakt. læge	(Udredning, comorbiditetsvurdering, medicinsk smertebehandling)
Fysioterapeut	(Træning, non-farmakologisk smertedæmpning, ortoser, hjælpemidler fx stok, skinne el. lignende)
Diætist	(Vægttab, kostvaner)
Socialrådgiver	(Økonomi, arbejdssituation)
Psykolog	(Mestring af kronisk sygdom, mestring af kroniske smerter)
Ergoterapeut	(ADL færdigheder, hjælpemidler)
Ortopædkirurg	(Nyt led, kirurgi)

Målsætning

EKSEMPLER:

Kort-tids mål: ofte kropsfunktionsorienterede

Kontrol over bevægelser – specifik træning

Mellem-tids mål: Aktivitetsorienterede

Øget fysisk aktivitetsniveau – ændret livsstil

Kontrol over smerter - lære at vurdere typen og graden af smerter, undgå "katastroficering",

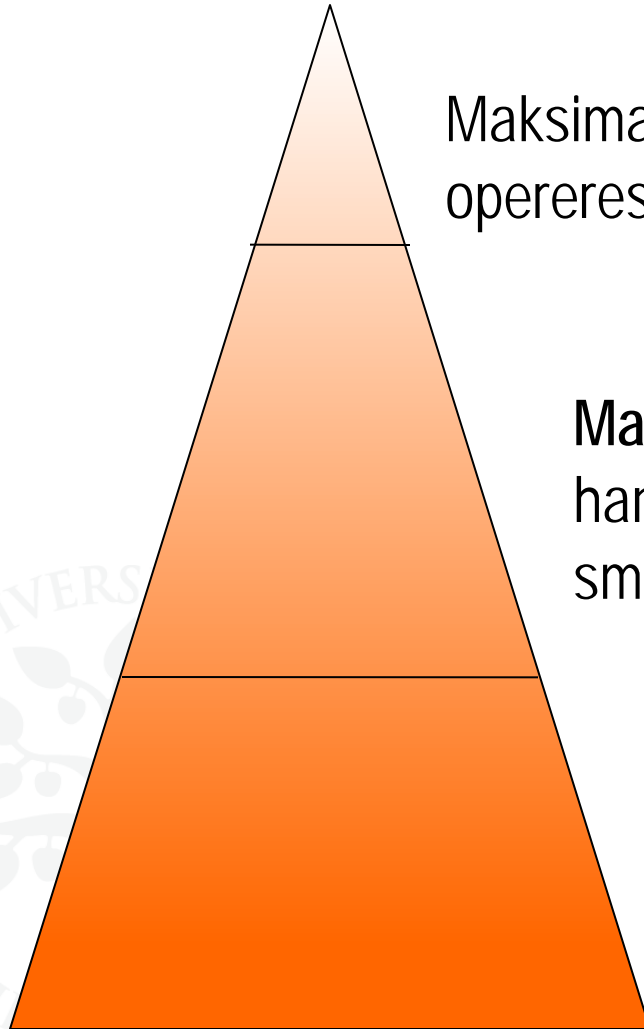
Forstå karakteren af sygdommen

Lang-tids mål: Deltagelsesorienterede

Tilbage til arbejde, komme ud af hjemmet, social aktiv mv.

Tiltag / Interventioner

Maksimalt **10%** af alle som har artrose vil skulle opereres (Behandling med efterfølgende Rehab)

Mange har brug for yderligere smertebehandling: medicin, non-farmakologisk smertebehandling, hjælpemidler mv.

Alle brug for træning, vejledning og evt. vægttab.

SELF-MANAGEMENT INTERVENTIONS

OARSI anbefalinger:

Optimal management of OA requires a **combination of non-pharmacological and pharmacological** modalities.

Strength of Recommendation (SOR): 96%

All patients with hip and knee OA should be given **information** access and education about the objectives of treatment and the importance of **changes in lifestyle, exercise, pacing of activities, weight reduction**, and other measures to unload the damaged joint(s). The initial focus should be on **selfhelp** and **patient-driven treatments** rather than on passive therapies delivered by health professionals. Subsequently emphasis should be placed on encouraging adherence to the regimen of non-pharmacological therapy. SOR: 97%

Interventioner	Smerte (ES)	Funktion (ES)
Træning alene	0,44	0,27
SM alene	0,12	0,07
Patientundervisning alene	0,15	0,02
Træning og SM integreret	0,32	0,27
Farmakologisk behandling	0,84	0,27

SM = Self-management

ES = effekt size

0-0,20: ingen effekt

0,20-0,50: mindre effekt

0,50-0,80: god effekt

0,80 - : stor effekt

Hurley & Walsh 2009

Der bør skelnes mellem behandling patienten selv kan klare og behandling som kan risikere at skabe afhængighed af terapeut og/eller koste penge.

Hvis man vælger terapeut-afhængig behandling må interventionen gå udover den umiddelbare smertelindrende effekt – det må også have en effekt på funktion

Selv-behandling med non-farmakologiske modaliteter kan være fint – da der er få/ingen bivirkninger i forhold til farmakologisk smertebehandling.

Evaluering

OMERACT (Bellamy 1997):

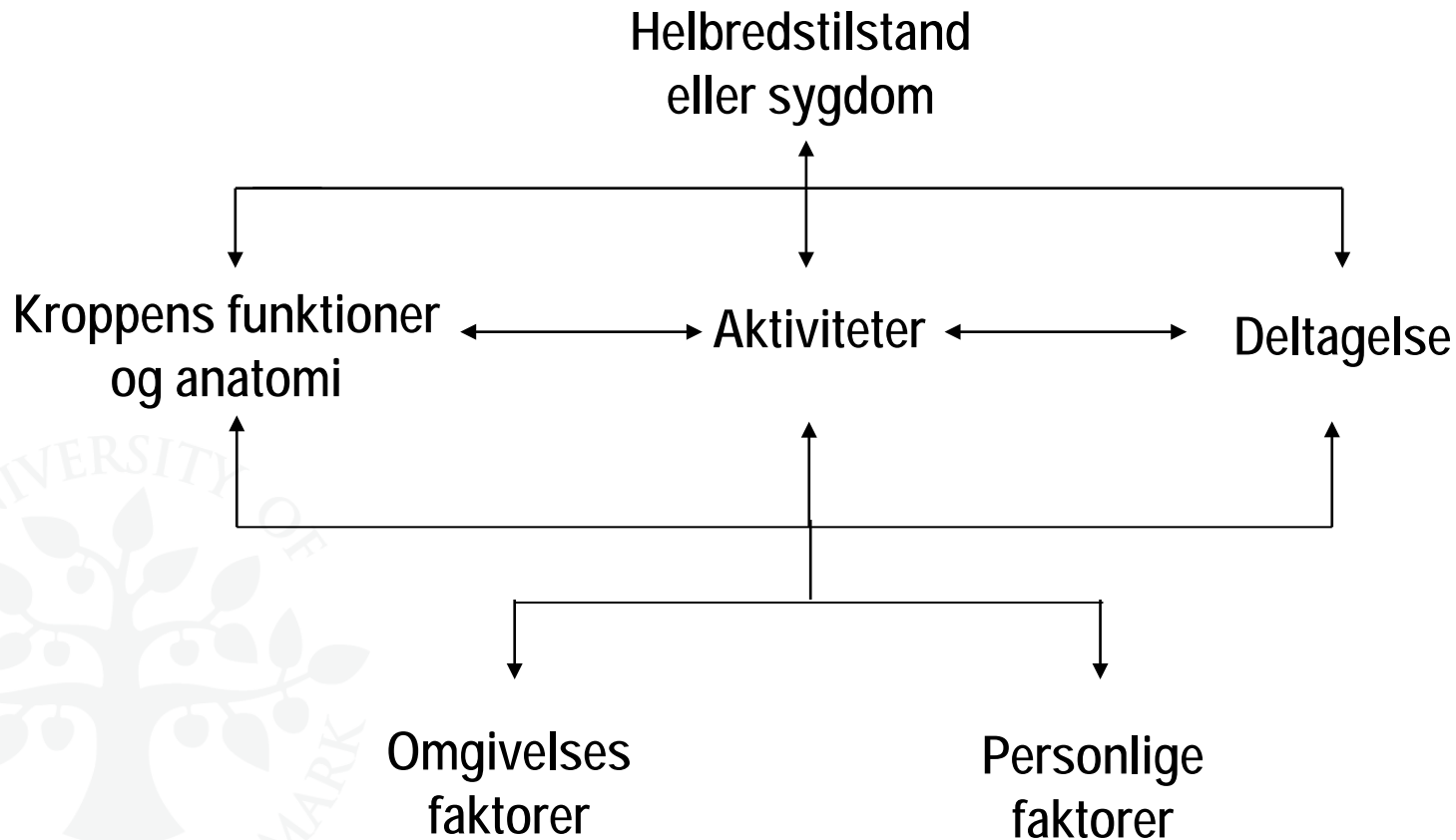
1. Smerte
2. Fysisk funktion
3. "Patient global assessment"
4. For studier der måler effekt udover 1 år: billeddiagnostik (røntgen, MRI o.l.)

MEN ....

I forhold til ICF mangler mål for alle aspekter af den artrose ramtes liv og tilværelse (Carr 1999)

Opsummering

Hvad skal rehabilitering i praksis indeholde for borgere ramt af artrose?

1. Rehabilitering med fokus på biopsykosociale faktorer.
2. Hurley & Walsh (2009) foreslår en kombination af **Self-management og Træning**. I en oversigtsartikel peger de på at evidensen viser:

Denne kombination er en relativ billig, cost-effective intervention, som minimerer forbrug af sundhedsydelse => "bet buy"

Hvad peger forskningen på?

Træning og self-management kombineret er bedre end træning alene eller self-management alene.

Non-farmakologiske smertebehandlinger har – stort set – samme effekt som medicinsk smertebehandling. OBS: borgeren skal selv kunne administrere interventionerne (Self-management) – undgå afhængighed.

Kirurgi i form af artroskopiske indgreb har ingen effekt for personer med knæ-artrose (Mosely 2002, Herrlin 2007, Kirkley 2008)

Hvem skal udføre rehabiliteringen?

Et tværfagligt team typisk bestående af

Prakt. læge

Fysioterapeut

Diætist

Socialrådgiver

men flere andre kan være involveret afhængig af den enkelte persons faktiske situation